

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ»
SCIENTIFIC JOURNAL «ECONOMICS and FINANCE»

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Колективна монографія

Том 2

*Монографію включено
до наукометричної бази РИНЦ*

Дніпропетровськ

2014

УДК 351.863:339.9
ББК 65-98
Е45

Рецензенти:

Доктор економічних наук, професор, Заслужений економіст України, академік УАН,
завідувач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі, м. Київ
М.В. Мних

Доктор економічних наук, професор кафедри міжнародних фінансів і банківської
справи Дніпропетровського університету ім. А.Нобеля
Г.О. Крамаренко

*Рекомендовано до друку Редакційною радою
наукового журналу «Економіка і фінанси»
(протокол № 4 від 31.03.2014 р.)*

Автори розміщених матеріалів висловлюють власну думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За вміст матеріалів відповідальність несуть автори.

Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : [колективна
Е45 монографія у 2т.]. - Дніпропетровськ: «ФОР Дробязко С.І.», 2014. – Т. 2. - 349 с.

ISBN 978-966-97392-8-5

Колективна монографія видається у рамках комплексної теми дослідження «Розробка концепції забезпечення економічної безпеки в умовах глобалізації світової економіки» (номер державної реєстрації 0113U007516).

В колективній монографії розглядається широкий спектр актуальних проблем економічної та соціальної безпеки на всіх рівнях системи: держава – регіон – бізнес – особа, з урахуванням досвіду та специфіки країн СНД. Розглядаються теоретичні та прикладні основи організації економічної безпеки. Проаналізовано найважливіші складові економічної безпеки (сировинно-ресурсну, енергетичну, фінансову, воєнно-економічну, технологічну, продовольчу, зовнішньоекономічну, криміналістичну) та окремі аспекти: (фінансовий, соціальний, демографічний, екологічний, інноваційний).

Особлива увага надається економічному аспекту процесу глобалізації та участі у ньому країн СНД.

Колективна монографія призначена для політиків, науковців, підприємців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться питаннями економічної безпеки.

УДК 351.863:339.9
ББК 65-98

ISBN 978-966-97392-8-5

© Автори статей, 2014

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ	6
ГЛАВА 3.1. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ. Антоненко І.Я., Мельник І.Л.	6
ГЛАВА 3.2. УТОЧНЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА».	
Башинська І.О.	14
ГЛАВА 3.3. МАРКЕТИНГОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА. Бєлова Т.Г., Крайнюченко О.Ф.	21
ГЛАВА 3.4. РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ МАШИНОБУДУВАННЯ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ.	
Бондаренко Т.В.	27
ГЛАВА 3.5. ОЦІНКА ДОСТАТНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ. Булкот Г.В.	34
ГЛАВА 3.6. ОЦІНКА ВПЛИВУ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.	
Бутенко К.В.	44
ГЛАВА 3.7. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ. Гнаткович О.Д.	56
ГЛАВА 3.8. ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.	
Гордієнко Н.І., Гордієнко Т.В.	72
ГЛАВА 3.9. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА. Гросул В.А., Антонова О.В.	78
ГЛАВА 3.10. МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ІЄРАРХІЧНОЇ СИСТЕМИ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА. Довбня С.Б., Гулик Т.В.	88
ГЛАВА 3.11. DEVELOPMENT OF INTEGRATION SPACE FOR MINERAL WATER MARKET. Zaiinchkovskiy A.O., Kushnirenko A.M.	98
ГЛАВА 3.12. КАДРОВА БЕЗПЕКА, ЯК ПРОВІДНА СКЛАДОВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.	
Калініченко Л. Л.	101
ГЛАВА 3.13. ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНОГО ЧИННИКА НА ФІНАНСОВУ СКЛАДОВУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.	
Кирилюк В.С., Сомова Л.І., Проха Л.М.	109
ГЛАВА 3.14. ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.	
Кожушко О.В.	116
ГЛАВА 3.15. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО ТА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ. Корнєєв М.В., Македон В.В.	123

ГЛАВА 3.16. ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА. Лазаренко Д.О.	131
ГЛАВА 3.17. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦТВА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ. Люта О. В., Пігуль Н. Г.	138
ГЛАВА 3.18. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В ОЦІНЦІ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ. Мізіна О.В.	145
ГЛАВА 3.19. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА. Никифорова В.Г., Кравченко В.О.	152
ГЛАВА 3.20. СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ ПІДПРИЄМСТВА З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЗЕД. Шталь Т.В., Носач Л.Л., Козуб В.О.	160
ГЛАВА 3.21. СУЧАСНІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСТВ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ ТА ІРАКУ. Овечкіна О.А., Абасс К. Джауд	166
ГЛАВА 3.22. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ВЛАСТИВОСТІ, СТРАТЕГІЯ ТА МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. Орлик О.В.	176
ГЛАВА 3.23. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕВИХ СТРУКТУР. Парубець О.М.	183
ГЛАВА 3.24. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ШИННОГО ВИРОБНИЦТВА. Паршина О.А., Чернишева О.М., Зибайло С.М.	188
ГЛАВА 3.25. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. Пойда-Носик Н.Н.	197
ГЛАВА 3.26. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ПОСКРИПКО Ю.А.	207
ГЛАВА 3.27. ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ. Рудковський О.В.	220
ГЛАВА 3.28. МОДЕЛІ ДИФУЗІЇ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ. Сергієнко О.А., Чуйко І.М., Солдатова Я.С.	225
ГЛАВА 3.29. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА. Степанова О.В.	236
ГЛАВА 3.30. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПРОМЫШЛЕННОЙ ГРУППЫ В УСЛОВИЯХ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА. Стрельников Р.Н.	247
ГЛАВА 3.31. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТУ І ТУРИЗМУ. Сугоняко Д.О.	258

ГЛАВА 3.32. СИСТЕМАТИКА ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ. Сумець О.М.	265
ГЛАВА 3.33. ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ. Супруненко С.А.	272
ГЛАВА 3.34. ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОСТИ АВИАЦИОННЫХ НАУКОЕМКИХ ПРОИЗВОДСТВ ЧЕРЕЗ ИЗМЕРЕНИЕ СВОДНОГО ПОКАЗАТЕЛЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ. Федорова Л.А.	278
ГЛАВА 3.35. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ: СЬОГОДЕННЯ. Шамота Г.М.	285
ГЛАВА 3.36. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ. Ярема Б.П., Остафій М.М.	292
РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИ.....	300
ГЛАВА 4.1. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИ. Бойко В.С.	300
ГЛАВА 4.2. ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ. Горин В.П.	307
ГЛАВА 4.3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИ: СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ. Коленда Н.В.,	317
ГЛАВА 4.4. МОДЕРНІЗАЦІЯ НАПРЯМІВ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ТА ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА. Кучин С.П.	326
РОЗДІЛ 5. КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	336
ГЛАВА 5.1. СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ. Баранова В.В.	336
ГЛАВА 5.2. AGROPOLISES DEVELOPMENT AS A FACTOR OF INCREASING AGROINDUSTRIAL CORPORATION ENTERPRISES COMPETITIVENESS. Drobyazko S. I.	344

- Грамота, 2014. - №1. - Ч.2. - С.180-183. Режим доступа: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/>
3. Задорожный Г. В., Халина О. В. О финансово-виртуальных технологиях и инструментах как формах реализации финансово-интеллектуальной власти в условиях глобализации/Г.В. Задорожный, О.В. Халина// Социальная экономика, 2012. - № 1. - С. 97-113. Режим доступа: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/>
 4. Економічна безпека України: стан і дослідження питання (погляд скрізь 20-річчя незалежності). Режим доступу: <http://news.pn/ru/public/79872>.
 5. Мірошниченко О.В. Економічна безпека як складова комплексної системи національної безпеки України / О.В. Мірошниченко// Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – №12(154). – С. 125-132. Режим доступу: http://www.snu.edu.ua/downloads/vistnik_2013_190-1.pdf
 6. Моделирование экономической безопасности: держава, регіон, підприємство: [монографія] / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова та ін.; за ред. В.М. Геєця. – Х.: ВД «Інжек», 2006. – 240 с.
 7. Форд и Сталин: О том, как жить по-человечески. Альтернативные принципы глобализации. СПб.: КОБ, 2002. Режим доступа: <http://books.google.com.ua/>
 8. Abu Gulal , Saif Badr . Political Economy of International Sanctions : the Case of Iraq. Режим доступу: <http://theses.dur.ac.uk/1254/1/1254.pdf>
 9. Fayazmanesh S. The United States and Iran. Sanctions, Wars and the Policy of Dual Containment. Routledge, 2008. – 264 p. Режим доступу: <http://books.google.com.ua/>
 10. Selden Z. Economic Sanctions as Instruments of American Foreign Policy. L.: Praeger, 1999. - 86 p. Режим доступу: <http://books.google.com.ua/>

ГЛАВА 3.22. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ВЛАСТИВОСТІ, СТРАТЕГІЯ ТА МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Орлик О.В.

к.е.н., доцент,

Одеський національний економічний університет

В сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів та глобалізації бізнесу, швидкого розвитку виробництва і зовнішньоекономічних зв'язків, що набувають все більших масштабів і довготривалого характеру, забезпечення економічної безпеки стає все більш важливим завданням не тільки на рівні країни, а й на рівні регіонів і підприємств.

Економічна безпека є одним з найбільш пріоритетних функціональних напрямів безпеки. Глобалізація, інформатизація і загострення конкурентної боротьби актуалізують проблему забезпечення економічної безпеки. Розробка нових і адаптація існуючих механізмів і інструментів підвищення ефективності безпеки стає необхідною умовою виживання будь-якого підприємства.

Питання, пов'язані з економічною безпекою підприємств в сучасний період, досліджувалися такими зарубіжних і вітчизняними науковцями, як: В. Гапоненко, А. Беспалько, А. Власков, В. Гусєв, Б. Кузін, М. Медніков, В. Богомоллов, М. Мяснікович, С. Полонік, В. Пузіков, Т. Іванюта, А. Заїчковський, В. Ярочкін, С. Покропивний, О. Іванілов, Н. Куркін, О. Ареф'єва, Т. Кузенко, П. Орлов, В. Духов, Д. Зеркалов та ін. В той же час питання щодо створення та ефективного функціонування на підприємстві системи економічної безпеки,

підходів до стратегії та методів її забезпечення, вимог та властивостей, залишаються актуальними і потребують подальшого наукового дослідження.

Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого – є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою. У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою, і змушує підприємство до швидкого адаптування до нових умов, пошуку шляхів виживання в ринковій економіці, врахування чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища [1, с.654].

Забезпечення прибутковості, конкурентоспроможності підприємства, його стійкості до змін ринкової кон'юнктури визначають економічні інтереси підприємства. Своєчасне виявлення, попередження і нейтралізація різних видів загроз, які дестабілізують діяльність підприємства і загрожують його економічним інтересам, визначення шляхів формування ефективної системи економічної безпеки, механізмів та інструментів її ефективності повинні стати важливими завданнями у діяльності кожного підприємства.

У науковій літературі з питань економічної безпеки дана велика кількість визначень економічної безпеки підприємств. Кожне з цих визначень по суті є найбільш концентрованим виразом поглядів кожного автора на саме поняття безпеки, а також на діяльність по забезпеченню безпеки.

Економічна безпека підприємства – це такий стан підприємства як економічної системи, при якому воно здатне адекватно реагувати і ефективно протистояти всім загрозам критичного характеру, як зовнішнім, так і внутрішнім [2, с.425].

Згідно з [3, с.205] економічна безпека підприємства визначається як складна категорія, що характеризує здатність створеної на підприємстві системи протистояти дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх чинників з метою забезпечення ефективного використання його ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки тощо), наявних ринкових можливостей (конкурентоспроможності), а також виконання інших статутних завдань у поточному періоді та на перспективу.

Також існує таке поняття, як «комплексна система забезпечення економічної безпеки підприємства», яке включає певну сукупність взаємопов'язаних елементів (заходів організаційно-економічного і правового характеру), які при досягненні підприємством основних цілей бізнесу забезпечують його безпеку від реальних або потенційних загроз, що можуть призвести до економічних втрат.

Сутність економічної безпеки підприємства полягає в забезпеченні поступального його економічного розвитку з метою виробництва необхідних благ та надання послуг, що задовольняють потреби підприємства та суспільні потреби. Економічна безпека підприємства проявляється у забезпеченні його стабільної діяльності, попередженні витоку з нього будь-якої інформації.

Матеріальною базою економічної безпеки підприємства є його економічний потенціал, який визначає можливості захисту господарської системи від несприятливих дій зовнішнього і внутрішнього середовища.

Економічна безпека підприємства обумовлена взаємодією різноманітних чинників. Деякі чинники на конкретному відрізку часу можна вважати визначеними (наприклад, технічні характеристики основних фондів, чисельність працівників тощо). Інші деколи схильні до значних змін за відносно короткий проміжок часу (наприклад, коливання цін на продукцію, рівень попиту і пропозиції, рівень інвестиційної активності тощо). Ряд чинників не піддається точній кількісній оцінці [4, с.773].

Економічний збиток, що заподіюється суб'єктові господарської діяльності, може бути пов'язаний з його нездатністю протистояти конкуренції і бути результатом його внутрішніх чинників, наприклад, поганого управління. Збиток може явитися і наслідком дії зовнішніх чинників – як свідомих дій з боку інших підприємств (конкурентів, партнерів), так і стихійних (коливання на окремих ринках, дестабілізація національної економіки, світової економічної системи в цілому тощо). При цьому свідомі дії партнера не обов'язково повинні бути спрямовані на завдання збитку, а можуть переслідувати його власні цілі.

Зовнішні і внутрішні чинники можуть нанести шкоду економіці підприємства в чотирьох випадках:

1. Система економічної безпеки підприємства побудована таким чином, що не може передбачати загрозу до її виникнення.
2. Загроза виникла, але службові особи, відповідальні за економічну безпеку підприємства, неспроможні її побачити.
3. Загрозу виявлено, але менеджмент підприємства неспроможний попередити її негативні наслідки.
4. Керівництво підприємства намагається вирішити проблему, але його дії не призводять до позитивного результату [3, с.205].

Оскільки всі чинники тісно пов'язані між собою і здійснюють комплексну дію на процеси економічної безпеки, то на підприємстві необхідне всебічне дослідження всієї сукупності чинників, що діють. Детальний аналіз умов і чинників економічної безпеки дозволяє підприємству розробляти своєчасні і адекватні заходи по формуванню механізмів і систем захисту від небезпек і загроз. Чим розвиненіші такі системи, тим у меншій мірі діють деструктивні сили, що знижують параметри безпеки.

Сучасні умови господарювання у переважній більшості не дають можливості забезпечення економічної безпеки лише за рахунок забезпечення поточної та потенційної результативності діяльності – необхідна спеціальна організація діяльності щодо цілеспрямованого забезпечення економічної безпеки підприємства зі створенням окремої системи економічної безпеки.

З метою контролю за рівнем економічної безпеки підприємства необхідне формування і функціонування системи забезпечення економічної безпеки, яка об'єднує в своєму складі всі зацікавлені структурні підрозділи і служби.

Система економічної безпеки підприємства – це сукупність залучених до процесів забезпечення економічної безпеки суб'єктів і об'єктів безпеки, що

взаємодіють та пов'язані у часі й просторі певними способами соціально-економічної взаємодії, які зумовлені соціально-економічним статусом, цілями та функціями суб'єктів безпеки підприємства [5, с.140].

Складовими елементами системи економічної безпеки підприємства є об'єкти та суб'єкти безпеки, механізм та інструменти її забезпечення.

Різноманітні види діяльності підприємства (виробнича, комерційна, управління, постачання, планування тощо), майно та ресурси підприємства (фінансові, матеріально-технічні, інформаційні, інтелектуальні тощо), персонал підприємства, його керівники, акціонери, власники, різноманітні структурні підрозділи, служби, партнери, співробітники, що володіють інформацією, яка становить комерційну таємницю, виступають об'єктами безпеки. Суб'єктами безпеки виступають служби, що займаються цією діяльністю безпосередньо на підприємстві, зовнішні органи та організації [6, с.24].

Внутрішні суб'єкти, що забезпечують економічну безпеку підприємства, здійснюють свою діяльність на основі певної політики, стратегії та методів забезпечення.

Політика безпеки, що проводиться, включає систему поглядів, заходів, рішень, дій у галузі безпеки, які створюють умови, сприятливе середовище для досягнення цілей бізнесу.

Стратегія забезпечення економічної стабільності підприємства являє собою комплексну програму дій, спрямовану на досягнення та збереження цілісності відкритої системи підприємства, ефективне пристосування до ймовірних змін та забезпечення неперервності його розвитку. Її основними критеріями є чітке розуміння обмеженості ресурсів, наявності відповідальних осіб, ясність її формулювання та доступність, гнучкість реагування на появу змін в ринковому середовищі, системність та досяжність поставлених цілей [7].

Існують різні точки зору на стратегію економічної безпеки та методи її забезпечення.

Як зазначається у [8, с.329] можна виділити три типи стратегії безпеки, які відрізняються за своїм змістом. Перший тип – це стратегія, що пов'язана з необхідністю раптово реагувати на реально виниклі загрози виробничій діяльності. Створені для вирішення цього завдання підрозділи, виділені сили і засоби можуть ослабити або запобігти дії загроз, і в той же час може виникнути ситуація, коли підприємству буде завданий збиток. Другий тип – це стратегія, орієнтована на прогнозування, своєчасне виявлення небезпек і загроз, цілеспрямоване дослідження ситуації як усередині підприємства, так і в навколишньому його середовищі. Виділені для вирішення цього завдання фахівці, сформовані служби безпеки створюють можливість усвідомлено і цілеспрямовано проводити роботу з формування сприятливих умов діяльності фірми. Третій тип – це стратегія безпеки, спрямована на відшкодування нанесеного збитку. Даний тип стратегії застосовують, коли немає можливості здійснити стратегію першого і другого типів.

Згідно до [2, с.424-425] у системі забезпечення економічної безпеки підприємства виділяють: генеральну стратегію економічної безпеки (виражається через загальну концепцію системи забезпечення економічної

безпеки підприємства); спеціальну стратегію (застосовується наприклад, залежно від стадії господарської діяльності); функціональну стратегію (реалізується через регулярну, безперервну роботу всіх його підрозділів по перевірці контрагентів, аналізу операцій, що передбачаються, експертизі документів, виконанню правил роботи з конфіденційною інформацією тощо; при цьому служба безпеки грає роль контролера); стратегію реактивних заходів (застосовується у разі виникнення або реального здійснення яких-небудь загроз економічній безпеці підприємства; заснована на застосуванні ситуативного підходу і обліку всіх зовнішніх і внутрішніх чинників, реалізується службою безпеки через систему заходів, специфічних для даної ситуації).

В процесі досягнення поставленої мети підприємством здійснюється вирішення конкретних задач, які об'єднують всі напрями забезпечення безпеки.

Методами забезпечення економічної безпеки підприємства доцільно визначити:

- збирання та аналітичну обробку інформації щодо економічної ситуації на макрорівні та мікрорівні в оточенні підприємства;
- складання прогнозів розвитку економічної ситуації на макро- та мікрорівнях;
- визначення (прогнозування) можливих загроз різних рівнів для підприємства, які можуть вплинути на його діяльність;
- прийняття рішень щодо недопущення або мінімізації впливу виявлених загроз;
- організація діяльності щодо попередження можливих загроз;
- завчасне відпрацювання моделей (алгоритмів) протидії негативному впливу загрози на діяльність підприємства;
- проведення практичного експерименту щодо перевірки ефективності відпрацьованих моделей (алгоритмів);
- виявлення, аналіз і оцінка реальних загроз економічній безпеці, що виникли;
- ухвалення рішень і організація діяльності по реагуванню на загрози, що виникли;
- застосування відпрацьованих моделей на практиці;
- моніторинг та оцінка ефективності реалізації прийнятих рішень;
- внесення коректив у систему протидії загрозам;
- постійне вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємства [2, с.424; 3, с.206].

Успішний захист підприємства від загроз залежить від повноти реалізації зазначених дій (заходів) до вирішення даної проблеми.

Система економічної безпеки підприємства повинна бути побудована з дотриманням певних вимог. По-перше, це вимога управлінської та економічної незалежності, яка зумовлює не лише наявність власних ресурсів, свободу вибору, прийняття рішень, форм контролю тощо, а й певну взаємозалежність суб'єктів економічної безпеки на рівні підприємства. По-друге, це вимога створення стабільних умов для стійкої та передбачуваної роботи підприємства зі стримування факторів дестабілізації. Третя вимога стосується здатності

системи економічної безпеки підприємства до саморозвитку й прогресу в умовах, що змінюються [5, с.140-141].

Формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства доцільно здійснювати з урахуванням властивостей, які повинні бути притаманні даній системі. Урахування цих властивостей спрямоване на комплексне забезпечення стабільності підприємства, ефективну побудову стратегії забезпечення її безпеки.

Економічна безпека підприємства характеризується такими основними властивостями, як: гнучкість, адаптивність, продуктивність, ефективність [4, с.771]. Крім означених властивостей, доцільним вважається виділити також такі характерні властивості системи економічної безпеки, як: організованість, динамічність, керованість, контрольованість.

Гнучкість визначає здатність господарської системи: швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, у тому числі і на зміни, що несуть небезпеку і загрози; перерозподіляти ресурси відповідно до потреб господарюючих суб'єктів; вводити нові форми і методи господарювання, організації і управління економічною системою підприємства.

Адаптивність характеризує спроможність господарської системи підприємства налагоджувати свій склад, структуру і внутрішні властивості для відбивання внутрішніх і зовнішніх загроз з метою забезпечення можливості функціонування в нових умовах. Чим вище гнучкість, тим, за інших рівних умов, вище і ступінь адаптації системи до зовнішніх і внутрішніх стимулів.

Продуктивність визначає здатність господарської системи підприємства забезпечувати необхідну кількість і якість економічних благ і послуг відповідно до зростаючих потреб господарюючих суб'єктів. Це означає, що економічно безпечне підприємство здатне функціонувати в режимі розширеного відтворення, забезпечуючи, тим самим, самодостатність і можливість розвитку. Нижнім порогом економічної безпеки підприємства можна визнати його здатність здійснювати просте відтворення.

Ефективність характеризує співвідношення отриманих результатів і здійснених витрат (матеріальних, фінансових, трудових). Підвищення ефективності діяльності підприємства сприяє зростанню рівня його економічної безпеки, оскільки дозволяє отримувати більший результат при найменших витратах, а частину ресурсів направляти на захист своїх інтересів і нейтралізацію загроз.

Організованість у системі забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає розподіл функцій управління і прийняття рішень між структурними підрозділами і службами різного рівня. Це дає змогу забезпечити оперативність прийняття рішень за рахунок зосередження вирішення тактичних завдань залежно від їхньої складності та необхідних ресурсів – на нижчих рівнях управління, а стратегічних завдань – на вищих рівнях управління.

Динамічність визначає здатність системи забезпечення економічної безпеки підприємства під впливом зовнішніх і внутрішніх впливів зберігати суттєво важливі характеристики свого існування. Така ситуація змушує підприємство перебудовуватися, пристосовуватися до нових умов.

Керованість передбачає наявність на підприємстві суб'єкту управління, який: володіє необхідною компетенцією; допомагає керувати діяльністю всієї системи економічної безпеки, окремих її складових; несе відповідальність за виконання всіх управлінських рішень (організаційно-економічних та правових) відповідно до поставлених завдань; здійснює вдосконалення системи тощо. Недотримання цієї вимоги призводить до прийняття суб'єктивних управлінських рішень, нехтування інтересами підприємства у власних цілях.

Контрольованість передбачає здійснення контролю за станом суб'єкта управління економічної безпеки, при цьому не чинячи на нього ніякого управлінського впливу.

Економічна безпека підприємства, заснована на оптимальному співвідношенні всіх зазначених властивостей, дозволяє підприємству бути стійким, адекватно реагувати на виклики і загрози, розвиватися і удосконалюватися.

Практично неможливо одразу створити систему економічної безпеки підприємства з придатним рівнем результативності. Система економічної безпеки створюється з мінімальним набором необхідних компонентів, а потім поступово набуває нових кількісних та якісних властивостей, проходячи усі стадії життєвого циклу [5, с.141].

Виходячи з вищенаведеного матеріалу можна зробити такі висновки. Вибір підприємством конкретних засобів і шляхів забезпечення його економічної безпеки обумовлюється характером і масштабом загроз економічним інтересам підприємства. Всі компоненти системи економічної безпеки пов'язані між собою, і тільки їх комплексне застосування забезпечує успіх функціонування й розвитку підприємства як цілісної системи.

Література:

1. Іванілов О. С. Економіка підприємства [Текст] : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
2. Доценко Д.В. Экономическая безопасность: методологические аспекты и составляющие [Текст]/Д.В. Доценко, В.Н.Круглов//Аудит и финансовый анализ.–2009.–№ 4.–С. 415-427.
3. Логутова Т. Г. Економічна безпека підприємства: сутність, завдання та методи забезпечення [Текст] / Т. Г. Логутова, Д. І. Нагаєвський // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – Т. 2. – С. 204-207.
4. Экономика и организация производства [Текст] : учебное пособие / под ред. Ю. И. Трещевского, Л. П. Пидоймо. – Воронеж : Воронежский гос. ун-т, 2010. – 854 с.
5. Овчаренко Є. І. Система економічної безпеки підприємства: ознаки та принципи функціонування [Текст] / Є. І. Овчаренко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2012. – № 24(II). – С. 133-143.
6. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства [Текст] : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К. : ЦУЛ, 2009.– 256 с.
7. Шпак Н. О. Основні принципи формування стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства [Електронний ресурс] / Н. О. Шпак, М. І. Романишин. – Режим доступу: [\www/ URL: http://rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/67034.doc.htm](http://www.URL: http://rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/67034.doc.htm).
8. Череп О. Г. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні [Текст] / О. Г. Череп, З. П. Урусова, А. А. Урусов // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3(61). – С. 328-330.

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ»
SCIENTIFIC JOURNAL «ECONOMICS and FINANCE»

Наукове видання
(українською, російською та англійською мовами)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Колективна монографія

Том 2

*Монографію включено
до наукометричної бази РИНЦ*

Відповідальний за випуск С.І. Дробязко

Комп'ютерна верстка Р.А. Кулькін

Формат 60x84/16. Ум.друк.арк. 16,7

Тираж 300 прим. Зам. № 113.

Видавець «ФОП Дробязко С.І.», 49107, м. Дніпропетровськ, а/с 5720.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДП №166-р від 19.11.2013 р.

ISBN 978-966-97392-8-5